
Słowo wstępne

Prace Naukowe. Pedagogika 5, 11-12

1994

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez **Muzeum Historii Polski** w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

SŁOWO WSTĘPNE

Tom studiów poświęcony historii i teorii wychowania, przedkładany obecnie Czytelnikom jako zeszyt V Serii "Pedagogiki" wymaga kilku zdań wyjaśnienia. W początkowej praktyce naszej Uczelni wydawnictwa pedagogiczne ukazały się w zeszytach obejmujących wszystkie dziedziny humanistyki, zawierały przeto również treści związane z historią wychowania. Taka praktyka zapoczątkowana u schyłku lat siedemdziesiątych trwała również później. W roku 1982 w "Zeszytach Humanistycznych" wyodrębniono po raz pierwszy dział "Historia oświaty regionalnej". Później powstała odrębna seria "Pedagogika". Kolejne zeszyty serii pedagogicznej zawierały, rzecz oczywista, również prace historyczno-wychowawcze. Dalszym krokiem było wyodrębnienie poszczególnych dziedzin pedagogiki. Zaczęła się ukazywać seria prac poświęconych dydaktyce i wreszcie przyszedł czas na pracę zbiorową poświęconą historii i teorii wychowania, ukazującą się obecnie.

Rozwój tematyczny wydawnictw humanistycznych ku coraz ściślejszej specjalizacji przedmiotowej szedł równoległe do przekształceń organizacyjnych Wydziału Humanistyczno-Pedagogicznego. Ważnym etapem tych przemian było powołanie Instytutu Pedagogiki. W jego strukturze działał Zakład Pedagogiki Ogólnej, a w nim zespoły: dydaktyki, teorii wychowania i historii wychowania. Późniejsze przekształcenia dokonywały się przez wyodrębnienie Zakładu Dydaktyki oraz Zakładu Teorii i Historii Wychowania. Drastyczne rozwiązanie Instytutu Pedagogiki wiosną 1990 roku nie zahamowało dalszych przekształceń. Powstał Zakład Historii i Teorii Wychowania czynny do dziś jako jednostka w Instytucie Pedagogiki i Psychologii Wydziału Pedagogicznego.

Zakład nasz tworzy nieliczna grupa pracowników etatowych.

W ciągu długich lat wytrwałego rozszerzania dostępu młodzieży do studiów wyższych wspomagała pracowników etatowych grupa pracowników półetatowych i wykonujących prace zlecane. Oni współtworzyli atmosferę Zakładu, przyczyniali się do osiągnięć tak dydaktycznych, jak naukowych. Dziś ich brak. Atoli wśród autorów opracowań są również ci, dla których zabrakło pracy. Dołączyli się do naszych wysiłków również pracownicy innych jednostek Instytutu, których wspólne z nami zainteresowania skłaniają do współpracy.

Charakter prac przedstawianych Czytelnikom jest różnorodny. Są tu fragmenty rozpraw habilitacyjnych i doktorskich bądź studia powstałe w związku z tymi pracami promocyjnymi. Są fragmenty rozpraw magisterskich, które w przyszłości rozwinięte mogą zyskać postać dysertacji doktorskiej. Są również prace konstrukcyjne, powstałe z samych czystych zainteresowań i poczucia potrzeby służenia społeczeństwu swymi przemyśleniami.

Wyniki badań zawarte w tomie niniejszym mieszczą się w przedziale czasowym ostatnich dwustu lat. Połowa prac dotyczy wieku XIX (licząc do pierwszej wojny światowej), druga połowa poświęcona jest stuleciu bieżącemu. Brak jest opracowań okresów wcześniejszych. Chronologia prac oraz ich tematyka nie powstały dla realizacji jakiegoś ustalonego planu, ale wynikły z zainteresowań samych autorów.

I tak w części pierwszej są prace poświęcone sprawom kultury materialnej - budownictwu szkolnemu z punktu widzenia historii gospodarczej i historii architektury użytkowej oraz organizacji technicznych szkół kolejowych. Dwie prace omawiają niektóre sprawy dydaktyki uniwersyteckiej na początku XIX wieku oraz ewolucję profilu programowego gimnazjów rządowych w Królestwie Polskim na przełomie stuleci. Jedna praca omawia robotniczą oświatę pozaszkolną przed I wojną światową.

W części drugiej - dwie prace poświęcone są dziejom II Rzeczypospolitej. Pierwsza omawia sprawy samorządu oświatowego, druga ukazuje sylwetkę pedagoga. Z kolei również dwie prace dotyczą spraw II wojny światowej. Jedna porusza sprawy polityki oświatowej hitlerowskich Niemiec, druga - sprawy opieki nad dziećmi polskimi. I znów dwie prace omawiają początki oświaty po II wojnie światowej. Jedna jest poświęcona szkolnictwu średniemu, druga działalności ZNP. Nie uszły uwadze naszych autorów przejawy kryzysu wychowawczego przeżywanego obecnie przez młodzież.

Tom kończy omówienie działalności muzealnej na polu popularyzacji historii.

Ten pobiczny rzut oka na problematykę prac zawartych w niniejszym tomie może przekonać o szerokości zainteresowań grona autorskiego. Czytelnika pragniemy przy tym zapewnić, że nie spajało i nie spaja jakiegokolwiek poczucie podporządkowania panującym racjom. Za jedyną rację wspólną uznają obiektywizm. Niektórzy autorzy posunęli swój obiektywizm tak daleko, że powstrzymali się od ferowania ocen, jakiegokolwiek postawa czysto opisująca fakty też ma swoje znane wady. Inni autorzy tak samo wierni zasadzie obiektywizmu, w doborze i analizie faktów, podjęli ryzyko oceniania.

Różnice ocen są między nimi widoczne. I to właśnie świadczy o pluralistycznym charakterze zespołu. Nie jest to pluralizm nowo narodzony. Wszak niektóre z prac tu ogłaszanych powstały w połowie lat sześćdziesiątych. Inne są świeżej daty. Wszystkie prace autorzy poddają ocenie Czytelnika.